

Szín

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

2003. JÚNIUS

8/3

TARTALOM

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET MŰHELYÉBŐL

Beke Pál: Francia minta hazai formában (a művelődési otthon-egyesületekről) 1

Barsi Hajna: A Népi Iparművészeti Titkárság a tevékenységével kapcsolatos vitaanyagról 6

ÜZENŐ

A húszéves sárospataki Művelődési Ház – Interjú Makovecz Imre építőművésszel (Pécsi Györgyi) 9

ARCKÉPEK

Kígyós Sándor emlékezete. 1943–1983. (Gállos Orsolya) 13

Kodály nyomdokain. Tegzes György 1921–2002. (Gábrrielné Jáger Teréz) 16

Mérleghiány. In memoriam Vészi János (Földiák András) 18

A SZAKMA ÜNNEPEI

Csokonai díjasok: Dr. Várnai Ferenc: A Pécsi Vasutas Koncertfúvószenekar múltjáról és jelenéről 21

Schéffer Anna: Pataki József, a Csokonai Vitéz Mihály alkotói díjas egri művész-tanár 22

P. Tófeji Valéria: Ünnepi köszöntő a Kultúra Napján 24

Tóth Erzsébet: A tatabányai József Attila vers- énekelt vers és prózamondó versenyekről 25

Tóth Zsuzsanna: A VI. Országos József Attila vers-, énekelt vers és prózamondó verseny döntőjéről 27

Jegyzőkönyv a VI. Országos József Attila vers-, énekelt vers és prózamondó verseny döntőjéről 27

VISEGRÁDI NÉGYES

Beszélgetés Dr. Kvarda Józseffel, a Szlovák Kulturális Minisztérium államtitkárával (Mátyus Aliz) 29

Történelem alulnézetben. Múltunk határkövei. Emlékképek Csenke történetéből (Andrássy Mária) 32

Egy nemzet(i) kisebbség „napszámosai” – Prágai Tükör, a CsMMSz folyóirata (Andrássy Mária) 34

Kiss Gy. Csaba: Nemzet és haza dilemmája a himnuszok tükrében 36

SZERVEZETTÖRTÉNET

P. Tófeji Valéria: Az Alkotó Képzőművészek, Írók Országos Szövetségének története 41

KÖNYVISMERTETÉS

Andrássy Mária: Séta a budai erdőben. Zöld könyv. Budapest természeti környezete, mint közművelődési színtér 47

FOLYÓIRATSZEMLE

Szókimondó – Hajdúszoboszló kulturális havi folyóirata. 2003. április (Andrássy Mária) 48

Hangadó – (Szabolcs-Szatmár-Bereg) Megyei közművelődési tájékoztató (Andrássy Mária) 49

KULTURISZTIKA

Dr. Horváth Attila: Román nyitány nyomán. Beszámoló egy study-tourról 50

SZAKMAI BESZÁMOLÓK

Stemplerné Balog Ilona megnyitója Kocsis Iván fotográfia-történeti kiállításán 54

Diákszínjátszó fesztivál Székelyudvarhelyen (Józsa Mihály) 55

A Kulturális Központok Országos Szövetségének 2002. évi közhasznúsági jelentése 56

SZAKMAI HIREK 57

SZERZŐINK 40

Illyés Gyula: Tiszta sorok

SZÍN 8/3 – 2003. június

SZÍN – a Magyar Művelődési Intézet folyóirata. Megjelenik kéthavonta.

Szerkesztőbizottság: Elnöke: Beke Pál. Tagjai: Barsi Hajna,

Egyed Albert, Komjáti Gabriella, Péterfi Ferenc, Tóth Zsóka, Tóth Zsuzsanna.

Főszerkesztő: MÁTYUS ALIZ.

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet. Felelős kiadó: BEKE PÁL.

A szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8. Szerkesztőségi titkár: Boldis Judith.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 101. Tel: 201-5053. Fax: 201-5764.

E-mail: kalmazj@mmi.hu és matyus@enternet.hu

E számunkat Kígyós Sándor szobrászművész rajzaival illusztráltuk.

Készült a Somogy-Print Bt. nyomdaüzemében. 1165 Budapest, Hangulat u. 4.

ISSN 1416-6925

BEKE PÁL

FRANCIA MINTA HAZAI FORMÁBAN

(a művelődési otthon-egyesületekről)

Francia kapcsolataink leginkább barátságokat, testvértelépülések létrejöttét és azok hivatalainak, intézményeinek és egyesületeinek együttműködését, házasságokat, gazdasági kooperációt eredményeztek; a népi diplomácia ezernyi apró jövedékét hozták, s azt, hogy alaposan megismerhettük a történelem által itthon elvett lehetőségeink mintatárát. Am hiába próbáltuk kint szervezett szakmai tapasztalatcserék hosszú sorával, itthon konferenciákkal, cikkekkel, kiadványokkal népszerűsíteni közösségi művelődési intézmény- és tevékenységsszervezetüket, gyakorlatuk honosításában jobbra eredménytelenek maradtunk.

Most újabb próbát teszünk.

Észrevettük, hogy az ellentmondásokkal terhes társadalmi előrehaladásunk minden nehézsége ellenére megjelenő szerves fejlődés eredményeként kialakultak és némiképp meg is erősödtek azok a társadalmiasítottan működő és a közösségi művelődést szolgáló intézmények, amelyek alapjai lehetnek egy kifejllesztendő, elterjesztésre érdemes és persze kellőképpen gyámolítandó rendszernek. Nem állíthatom, hogy valamennyi e kategóriába sorolható hazai megoldást ismerünk, hiszen az illetén tevékenykedés egyik jellemzője éppen az, hogy lokális érdekeltségei miatt megbúvik saját helyén, s a helybéli közmegelegedést szolgáló működésével éppen hogy eltűnik hangos, művileg is zajosra kavart világunk felszíne alatt. Az általunk megismert, bizonyosan tehát a teljesség töredékét jelentő hazai példák *szándékai*ban azonban nagyon is hasonlíthatnak egymásra, és ennyi már elegendő arra, hogy rokonítható törekvéseiket, szakmaiságukat, kapcsolataikat megismerjük. Hogy bennük az önkormányzati működtetésű művelődési intézmények alternatíváját lássuk és láttassuk.

A félreértések elkerülése végett (mielőtt a társadalmiasítottan működő új intézményfélék rokoníthatónak tapasztalt szándékait összegezném, és a konkrét helyeket leírnám, s mielőtt a velük kapcsolatos és a belőlük általánosítható tennivalókat elsorolnám, s mindeközben francia kollegáink e tárgyban való együttműködéséről szólnék) muszáj rögzítenem, hogy nem azért keresem-keressük az önkormányzati intézmények alternatíváit, mert az önkormányzatisággal, az önkormányzatok kiemelt és különleges helyi felelősségével, sajátos kötelezettségeikkel kapcsolatban bármiféle bajom-bajunk lenne, sőt: a települési önkormányzatok létét és működését az új Magyarország egyik legfontosabb elemének és garanciájának gondolom. De látom és tapasztalom azokat a csapdákat is, amelyek működésüket elsősorban az állandósult pénzhiány, másodsorban a gyakori túlpolitikáltság miatt kísérik, s mint ahogy az állam sem mindig a legjobb gazda, a helyi hatalmat viselő önkormányzatok sem minden esetben bizo-

nyulnak jövőt látó, a helyi emberi-polgári szükségleteket és feltételeket mindenek felett biztosító tulajdonosnak. Továbbá: nem azért szorgalmazom-szorgalmazzuk a társadalmiasítottan működő intézmények hazai sokasítását, mintha azok lennének a kultúraterjesztés, a közösségi művelődés egyetlen lehetséges keretei, dehogy; azoknak csak egyik, speciális, és fölöttébb kívánatos *variációját* jelentik. Soha nem gondoltam, és éppen ezért soha le nem írtam, hogy az egyesületi szervezetben működő intézményfélék kiváltanak, és így esetleg feleslegessé tennék a kultúraterjesztés nagy intézményeit, és különösen a népművelőként dolgozó szakembereket, ellenkezőleg: éppen ez a formáció igényli a népművelőként alkalmazott szakemberek jelenleginél lényegesen magasabb számát éppen úgy, mint a jelenleginél differenciáltabb munkájukat. Ez jelentheti helybéli megbecsülésük jelenleginél magasabb szintjét. Ez a működési forma szükségelteti és igényli leginkább kezdeményező-készségüket, közösségfejlesztői képességüket; e formációban alkalmazva válik leginkább nyilvánvalóvá, hogy a társadalomfejlesztés legfontosabb helybéli szereplői éppen ők.

*

A manapság már Szombathely kertvárosának tekinthető Herény, a Vas megyei Győrvar és a pécsi Istenkút egyesületi kezelésű művelődési otthona, a szatmári Tiszacséce helyi gyermekönkormányzat-vezérelte ifjúsági háza, a hajdúsági Derecske és Hajdúnánás egyesületi kezelésű mozija illetőleg ifjúsági találkozóhelye (mondhatnám: ifjúsági közösségi házai), a szekszárdi Zug, a hajdúbagosi (és a még sok helyütt egyesületi kezelésben működő, de művelődési otthon-jellegű, kultúraterjesztő és közösségi művelődési feladatokat is felvállaló) teleház egymástól jelentősen eltérő tevékenységeik ellenére is azonosak abban, hogy közösségi, egyeztetett akarat szerint működnek. Hogy nem csak tagjaik, hanem mindenki számára rendelkezésre állnak. Hogy minden, a tevékenységi körükben értelmezhető témára és munkaformára nyitottak. Hogy ennek kiválasztásában tagjaik igénye és óhaja a döntő, így tehát a résztvevők (a barátok, a kortársak, az érdeklődő felnőttek, a segítő közreműködők és még sokan mások) szándékai szerint alakítják ki tevékenységsszerkezetüket, magyarul: ott az történik, amit ők akarnak, ők szeretnének. Nyilván a helyi igények szabják egyedire működési-nyitvatartási idejüket is. Mindannyiuk azonos abban, hogy bár a konkrét munkát egy-három ember irányítja, de felettük-mellettük egyesületi vezérkar befolyásolja a közösségi művelődésbéli tennivaló irányát és stratégiáját; s hogy körülöttük önkéntes segítőkből kialakult kisebb-

nagyobb létszámú társaság is segít, mikor miben kell. Nem szükségképpen világos, hogy közülük ki mikor „dolgozik” avagy mikor tölti „szabadidejét”; ezek összemósódnak már csak azért is, mert a munkáért általában nem jár térítés, díj, bér. Azonosak abban is tehát, hogy a társadalmi életben való aktív részvétel lehetőségét adják azoknak, akik ezt szívesen fogadják, s így cselekvési teret-terepet biztosítanak sok önkéntesnek (akikben nem szükségképpen a munkavégzés ingyenessége tudatosul, hanem a másokkal együtt egy meghatározott és kedvelt cél érdekében végzett tennivaló nem órabérben mért, hanem a megvalósított szándék: egy rendezvény, valamiféle ünnepi alkalom, valakinek a fellépése, valamilyen film vetítése, valamiről szóló, bármiféle okból szervezett vetélkedő, hétvégi vagy nyári tábor, valamilyen műhely, szakkör, klub vagy bármilyen más esemény résztvevőinek örömeiből származó hozadéka).

Mindannyiuk leginkább általánosítható legkisebb közös többszöröse valószínűleg a jól érezzük magunkat kifejezésben összegezhető: jól érzik magukat, mert együtt vannak; jól érzik magukat, hogy megcsináltak valamit, s aztán valami mást újra és ismét; jól érzik magukat, mert ott lehetnek; jól érzik magukat, mert maguknak csinálták, jól érzik magukat, mert rajtuk múlt, hogy az a valami megtörténjen.

Mindehhez persze kell egy hely, kell némi szakértelem, valamilyen működési keret, helyi struktúra. Kell pénz is, hiszen a villanyszámla, a takarítás, a kölcsönzési és a még bármiféle díj sem ingyen van. Esetükben (és az általunk nem ismert, még bizonyosan sok helyütt létező hasonló kezdeményezéseknél) mindez valamennyire biztosított. Am biztos vagyok abban, hogy ha felépült volna már korábban, a '90-es évek elején a társadalmiasított művelődési tevékenységek köré kiépíteni javasolt struktúra, nem csak az elszántan művelődni és együtt lenni akarók intézményei alakulhattak és maradhattak volna meg. A társadalmiasított, az egyesületi fenntartásban működő intézmények száma sokkal több lehetne. A gyámoltás hiányából csonka intézményszám persze nem a statisztikából, hanem a közösségi létre érdemes emberek százazreinek életéből hiányzik.

Mint említettem, most újabb próbát teszünk.

*

Mindennapos tapasztalatainkból, de valamennyi erre vonatkozó felmérésből, s különösen a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet legutóbbi vizsgálataiból, erről megjelent könyveikből és adatbázisaikból nyilvánvaló, hogy döntő többségében a fiatalok használják művelődési otthonainkat. Logikus és természetes tehát, ha az ifjúság helyzetének és lehetőségeinek társadalmi léptékű fejlesztéséért felelős kormányzati szerv kezdeményező lépéseket tesz részben a művelődési otthoni intézményhálózat, részben azon belül a nevében is „ifjúsági” megjelölést viselő intézmények, részben pedig a fiatalok bárhol és bármiképp (akár tehát

egyesületi keretben) szerveződő szabadidő-eltöltése, programozása fejlesztéséért. Szándékuk rokonítható a Magyar Művelődési Intézet törekvésével, annál is inkább, mert e sorok írója (még jelenlegi beosztása előtt) erre több, nyilvánosságra is hozott javaslatot tett¹. Örömeinkre szolgált tehát, hogy a 2001 októberében Strasbourgban a Magyar Művelődési Intézet és a Franciaországi Ifjúsági és Művelődési Házak Konföderációja által kötött, a hazai intézményhálózat társadalmiasításában való együttműködésünkről szóló megállapodáshoz² a GYISM hallgatólagosan csatlakozott, s az ifjúsági házak fejlesztéséről készülő koncepciójukban nemcsak az intézmények tevékenységújítását, társadalmiasítását fogalmazták-fogalmazták meg, hanem a különféle nyugat-európai, s közöttük a franciaországi gyakorlat megismerését, átgondolását és honosítását is.

Az említett együttműködési szerződés keretében 2002 tavaszán Magyarországon járt a CMJCF vezérkara, majd a nyár folyamán ugyancsak ők részesei voltak Debrecen-Csapókertben a társadalmiasított intézmények részére szervezett országos konferenciánknak. Ekkor fogalmazódott meg, hogy tanulmányi kirándulásra kéne vigyük az ekként működő intézmények önkéntes munkatársainak egy részét. Erre kerített brüsszeli támogatást szerződött partnerünk, s így utazhat ki költségükön 14 szakember június folyamán. Ezt a tanulmányutat előkészítendő, jártunk miniszteriális partnereinkkel május végén Languedoc-Roussillon régióban. Az ott akkor elhangzottak, a tervezett nyári tanulmányút, s az azon résztvevőknek a közösségi művelődés és annak társadalmiasított formája iránti elkötelezettsége mondatja velem, hogy végre talán mégis történni fog valami!

Félreértés ne essék: ha nem történné semmi, Herényben, Győrvárott, Tiszacsécsén, Szekszárdon, Derecskén, Hajdúnánáson, Hajdúbagason (és mint bevallottam, bizonyára a sok, még általam sem ismert helyen) változatlanul folytatódna a helyben értékes, mert működő, kedvelt és megszokott, a résztvevők által fenntartott és a helybeliek által folyamatosan látogatott tevékenység. Utunknak nem az a feladata, hogy ezt felszínen tartsa; napi működésükhöz korábbi és jelenlegi lelkesedésük, elkötelezettségük bőven elég. Ahhoz nem szükséges utazniuk, ahhoz nem kell (mint ahogy eddig sem kellett) a francia vagy bármilyen más kapcsolat. Am közös útjuktól jelentős többletet várunk. Remélem, hogy visszaérkezésük után sikerül közreműködésükkel a társadalmiasítottan működő közösségi művelődési intézmények országos szakmai szervezetét megteremtünk. Az új intézményi szövetség az őket

¹ Ezek egyikét a szerző ismét közzétette a Méltóságkereső c. szakmatörténetének (epl kiadó, Bp, 2001, 416 old.) függelékéi között „Javaslat egyesületi működtetésű ifjúsági házak államilag támogatott létrehozására” címen.

² Lásd erről a Szín 2001. decemberi (6/6-os) számát, amelyben Szándéknyilatkozatunkat közreadtuk egyéb, a francia ifjúsági és művelődési házak életét és működését dokumentáló szövegekkel együtt.

jellemző, a számukra tipikus gondok megoldója, a hasonló intézményi alakulatok elősegítője, a települési önkormányzatok és az állami szervezetek partnere, az egyesületi intézmények közös képviselője lehet(ne) majd. Remélem, hogy velük, mint érintettekkel közösen kidolgozhatjuk a társadalmiasítottan működő intézmények önkéntesei képzésének, továbbképzésének tartalmát, formáit és módját, a rajtuk és munkájukon való segítség-fejlesztés struktúráját. Hogy közösen megfogalmazhatjuk azt a kívánalomrendszert, amit aztán a professzionális népművelő-képzés során rájuk nézvést kellene figyelembe venniük a főiskolai-egyetemi oktatóknak. Remélem, hogy velük, mint érintettekkel kidolgozhatjuk és kiszámolhatjuk a társadalmiasított intézményműködtetés országos anyagi bázisának formáját, léptékét, mértékét és részleteit. Remélem, hogy mindezeket követően a társadalmiasított intézményi működtetés országosan garantált anyagi alapjait is sikerül majd megteremteni, biztosítani.

*

Az egyesületként működő francia ifjúsági és művelődési házak 1945-től folyamatos fejlődéstörténetét mellőzve megemlíteném, hogy ma (már csak) két rendszer működik: egy országosan centralizált egyesületi szövetség, és egy, az intézmények regionális szövetségéből kialakult konföderáció³. Az előzőhöz a Magyar Népművelők Egyesületének 1980-ban szervezett első külföldi tapasztalatcseréje, az utóbbihoz munkahelyem jogelődje, a Népművelési Intézet még a '60-as évek végén kialakult kapcsolatrendszere kötött. Ez utóbbiból bomlottak ki azok a barátságok és egyebek, amiről a bevezetőben érintőleges említést tettem; velük való a 2001-es együttműködési szándéknyilatkozatunk is.

A rendszer magva és veleje a helyi (nevezzük így): *művelődési otthon-egyesület*, amelynek tagja lehet valamennyi olyan helyi polgár (gyermek, ifjú, felnőtt vagy idős), aki az intézmény által ajánlott különféle tevékenységekben

vagy rendezvényeken részt vesz, ám nemcsak belépőt vált vagy tanfolyami térítést fizet, hanem éves tagdíjat is. A természetesen bárki rendelkezésére álló intézmény szolgáltatásainak igénybevétele tagként egyrészt olcsóbb, másrészt a tagok egyéb különféle, helyben kialakított előnyöket élvezhetnek. A tag választó és választható a művelődési otthon-egyesület különféle tisztségeire. A vezetőség egyharmada évenként kötelezően cserélődik. A tagok tevékenységféléket, vagy ahogy ők hívják: „aktivitásokat” javasolhatnak illetőleg szervezhetnek az intézmény infrastruktúrájával, pénzével, népművelőjének segítő közreműködésével. Van olyan település, ahol ezek az aktivitások maguk is egyesületek, s az intézmény mint egyesületi szövetség működik.

A művelődési otthon-egyesület *épülete* jellemzően a település önkormányzatáé, amely ezt ingyen vagy az éppen kialakított térítésért a szervezet rendelkezésére bocsátja. Az önkormányzat egyéb anyagi áldozatvállalása (beleértve a működési hozzájárulást, az épület karbantartását, felújítását vagy bővítését) helyi, évenként esetleg újakezdett alku kérdése. Az erről, vagy bármi más, az önkormányzatra és az intézményre együttesen tartozó kérdés megbeszélésében a helyi művelődési otthon-egyesületek regionális szövetségének kezdeményező és koordinatív szerepe lehet. Az önkormányzat a népművelő(k) bére bizonyos hányadának fizetésére kötelezettséget vállal, és az összeget folyamatosan átutalja.

A rendszer kitüntetett szereplői a *népművelők*. Kiválasztóik az egyesület vezetőségéből, az önkormányzat, illetőleg a regionális szervezet képviselőjéből álló alkalmi bizottság. A népművelő(ke)t határozatlan időre alkalmazzzák. Természetesen szakképzettek, képzési rendszerük a hazaihoz képest talán túl specializált, de ez most mindegy. Az egyre magasabb (avagy pusztán más) beosztásra képesítő képzés bármikor folytatható. Ottani kollegánk fizetését részben, mint említettem, az önkormányzattól, részben egy e célra létrehozott, az állam által folyamatosan feltöltött alapból kapja, de mindketten a regionális szervezetnek küldik át a pénzt, a helybéli népművelő ugyanis a regionális szervezet (értsd: a helyi művelődési otthon-egyesületeket összefogó regionális egyesület) alkalmazottjaként dolgozik.

A rendszer különös ismertetőjele a *regionális szervezet*, amely, mint említettem, maga is egyesület, tehát alapszabályzata, vezetősége és persze elnöke van, aki az ott alkalmazottak (jobbára ilyen célra képzett népművelők), valamint a szerte a régióban helyben dolgozó népművelő kollegáik munkaadója. Az iroda módszertani központként segíti a helyi (önálló) művelődési otthon-egyesületek munkáját; részes azok fizikai fejlesztésében ott, ahol bővíteni kellene azokat, és ott is, ahol még semmiféle épület nincs, és részes a tevékenység fejlesztésében; érdekképviseletet és érdekvérvényesítést végez; hazai és európai kapcsolatot épít, s nem utolsó sorban (konföderációs szinten) az állam legfőbb szakmai partnere. A tevékenykedőkhöz

³ Megjegyzem, hogy a két (jobbára hasonló tevékenységű) rendszer egyesületi intézményei nem jelennek meg azonos településen belül, inkább az a jellemző, hogy az egyik egyes megyékben és régiókban, míg a másik más megyékben és régiókban terjed el. Az intézménytípus háromnegyede a Konföderáció tagja. Szükséges megjegyezni, hogy Franciaországban ugyancsak vannak a település önkormányzata által fenntartott és általuk működtetett, a hazaihoz hasonlatos közművelődési intézmények (általában a nagyobb városokban); országos egyesületet alkotnak az ugyancsak egyesületi alapon szervezett ifjúsági információs irodák; jellemző a nálunk „Civil házként” létrejött, jobbára egyesületeket és/vagy tevékenységeket befogadó, bérelhető vagy együttműködési megállapodással igénybe vehető közösségi ház; működnek szakszervezeti, egyházi kulturális-közművelődési-közösségi intézmények ill. intézményrendszerek, és több, nálunk talán a szociálpolitika körébe sorolandó intézményrendszer) végez kulturális, közművelődési, közösségi művelődési, információs, közösségfejlesztési stb. munkát.

közeli módszertani központ tehát, szakmai gazda s egyidejűleg munkatársait különös gonddal óvó munkaadó; továbbképzéseik, találkozói szervezője, mindennapos gondjaik tudója és megoldója.

*

Itthon mindebből megvan a legfontosabb: az *egyesületi alapon szervezett, a jobbára önkormányzati tulajdonú, de használatukra hosszú távra átadott épületben működő intézmény*, s ráadásul nemcsak az erre vonatkozó szándék, hanem több éves, némelyiküknek évtizedes gyakorlat a háta mögött. Sok helyütt hiányzik azonban a képzett népművelő. Nincs koordinatív, segítő-fejlesztő szervezet. Nincsenek a tevékenység folytonosságát garantáló országos pénzalapok.

A rendszerváltozás kezdetén éppen ez utóbbiakat, a megfelelő támogató rendszert kellett volna megteremteni, hogy a rendszer kereteinek kialakításával lehessen szorgalmazni a helyi művelődés, a helyi közösségi élet társadalmiasított működésének megteremtését. Ehelyett minden maradt a régiben. Aztán lám, minden erre szolgáló bátorítás híján (csak néhány elvetemültnek minősített népművelő segítségével, másutt éppen a népművelők ellenében) megjelent néhány, helyben immár több éve működő társadalmiasított intézményi kezdeményezés. Most tehát már az a feladat, hogy a létezőket, a működőket bátorítsuk. Hogy kikínálódott eredményeiket országosan általánosítsuk. Hogy elemezzük tevékenységüket, működésüket, fejlesztésük feltételeit. Hogy példaként állítsuk azok elé, akik hasonlóba kezdenének.

Ha komolyan gondoljuk hazai fejlesztésüket, meg kell teremteni azt a módszertani segítő bázist, amely a már meglévő és a majdan születő kezdeményezéseket folyamatosan támogatja. Szerencsés lenne, ha ez sem *állami intézményként* gyámolítaná a *civileket*. Talán éppen az országos egyesületbe tömörülő társadalmiasított művelődési otthonok hozhatnák létre testületileg a *maguk szükségére szolgáló intézmény* ugyancsak civil formáját. Vélhető azonban, hogy ennek működtetésére hosszú távon garantált állami támogatás kell, valahogy úgy, mint Franciaországban, és valahogy úgy, ahogyan a hasonlóképp fontos, a társadalom jólétét és jó érzését szolgáló társadalmi szervezetek működését segíti az állam immár évtizede.

Ha valóban komolyan gondoljuk Magyarországon a társadalmiasított közművelődési intézmények sokasítását, meg kell teremteni azt az elkülönített, csak őket szolgáló alapot, amely az egyesületként átszervezett művelődési otthon népművelőit és tevékenységét pénzeli. Az *állam által pénzzel szorgalmazott kívánatos jelenségekre* vannak már működő példák olyan területeken, ami neki (az államnak tehát) már régebb óta fontos. A körjegyzőségeket például érthető okokból fontosnak minősítették, így a körjegyzőként alkalmazott szakemberek fizetésének fele a központból érkezik az őket alkalmazó hivatalba. A körjegyzőt alkalmazni tehát *olcsóbb* az erre társuló önkor-

mányzatoknak. Egy másik példa: a helyi idegenforgalmi bevételek legalitása is országos érdek. Bizonyára ezért döntöttek úgy, hogy minden helyben beszedett egy forintnyi idegenforgalmi adóbevételekhez két további forintot ad az állam támogatásként. Az önkormányzatok így érdekeltek abban, hogy idegenforgalmi adóbevételeik növekedjenek, hogy bevételeiket polgárai ne sunnyogják el. Hasonló logikát követ a közművelődési intézmények úgynevezett érdekeltség-növelő pályázata, amelyben annyi az 'érdekeltség', hogy az állam egy pályázat keretében a szükséges beruházáshoz legalább annyit ad, amennyit a helyi önkormányzat is fordít a feladatra. Csak döntés kérdése tehát, hogy az állam kijelentse: számára *érték az emberek közösségi művelődési öntevékenysége*, amit viszont csak akkor támogat, ha az önkormányzat is hozzáad valamit; például az épület használatát biztosítja, fedezi a működési kiadás felét-kétharmadát stb. A hiányzó hányadot az állam adja. Ám az állam azt is kikötheti, hogy a polgárok öntevékeny művelődési együttműködését csak akkor támogatja, ha ők szakembert, vagyis népművelő(ket) alkalmaznak saját boldogulásuk segítőjéül. Az állam eldöntheti a helyben, az adott tevékenységek animálásához szükségesnek ítélt szakemberek számát, képesítésük mértékét. Célprémiumokat, céltámogatási rendszereket működtethet az általa fontosnak ítélt feladatok ilyen intézményekben történő megvalósítása érdekében.

Nagy könnyebbség, hogy végre van egy központi hivatal, amelyik ugyanezt akarja.

Késtünk ugyan egy bő évtizedet, de elkezdhetjük ifjúsági házaink (vagy ami ezzel szinoním: művelődési otthonaink) társadalmiasított átalakítását. Elkezdhetjük ott, ahol jelenleg, és már több évtizede a közművelődési lehetőségekből semmi sincs: az aprófalvakban, a kistelepüléseken, a nagyvárosi perifériákon. Elkezdhetjük kialakításukat mindenütt, ahol *a másik emberre érzékeny, a közösségi művelődés bármely formáját igénylő emberek* élnek. Az évek óta vagy évtizede titokban működő minták bemutatásával kellene kezdjük, de a működtetést garantáló rendszer kiépítésével kellene folytassuk ezt a munkát. A segítő-fejlesztő, e törekeny tüneményt szelíden gyámolító rendszer híján ugyanis soha nem érjük utol a boldogabb sorsú országok kiszolgáltabb, s ettől kiegyensúlyozottabb polgárait.

Mindez persze csak ott érvényes, ahol ezeket tenni akarják. Ha a helybéli óhaj az, hogy minden maradjon a régiben, hát maradjon! Ha azt akarják, hogy ne változzék, hát ne változzon! Manapság már mindenki a maga szerencséjének és jólétének kovácsa.

A francia gyakorlat, mint *minta átgondolt és tudatos honosítása a tevékenység alapos helyszíni megismertetését, a tapasztalatszerzést igényli; francia kollegáink ebben az útikalauz és az értekezési szerepét szívesen vállalják. A régóta barátta vált odavalósi szakemberek az itthoni adaptáció során a 'társalkodónő' szerepét tölthetik be, hiszen a honosítás konkrét munkálatait nem adhatjuk át nekik.*

Ők egyébként már régen túl vannak saját rendszerük kiépítésén, sőt: többszöri átalakításán, javításán is. Az ifjúsági és művelődési házak mára kialakult és kikristályosodott rendszere náluk 1945-ben született, a németekkel kollaboráns vichy kormányzat művelődéspolitikai gyakorlatának ellenpontjaként. Mint nálunk a szabadművelődési mozgalom ugyanakkor, s hasonló okokból. A különbség pusztán annyi, hogy ott az először Fiatalok Köztársasága

ként emlegetett rendszer ki is épülhetett, és a szükség diktálta folyamatos átalakításokkal vált idővel olyanná, amiként idéztem. Mert nem számolták fel kezdeményezésüket a kezdetihez képest három esztendő múltán.

A tiltás itthon is régen elmúlt. Az ifjúsági közösségi házak, a művelődésotthon-egyesületek itthon is sokasodhatnak már vagy egy évtizede. Ha akarnánk.

